

Hakan Aydın

Erciyes University, haydin@erciyes.edu.tr, Kayseri-Turkey

<http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2016.11.2.4C0205>

II. MEŞRUTİYET'İN İLK YILINDA TANİN

ÖZ

Tanin'in ilk sayısı, II. Meşrutiyet'in tipik atmosferi içinde 1 Ağustos 1908'de yayınlanır. Güçlü bir kadronun kontrolünde yayınlanan gazete, kısa süre içinde kendini çalkantılı ve hızlı gelişen bir sürecin siyasal gelişmelerinin içinde bulur. Bu yönüyle kendisini de şekillendiren siyasal ve toplumsal yapının, basın-siyaset ilişkisinin boyutlarının, kamuoyunda egemen kılınmaya çalışılan düşüncelerin, gündemi meşgul eden tartışmaların tüm bunların yanında gazeteciliğin mesleki gelişiminin incelenebileceği önemli bir örnektir. Tarafsızlık vurgusuna rağmen İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne hiç sarsılmayan "yandaşlık" ve "içten bağlılık" gazetenin yayın politikasını belirleyen temel ilke olarak değerlendirilebilir. Sayfa tasarımına ilişkin standardını büyük ölçüde koruyan Tanin, olağanüstü süreçler dışında kendi kendine yeten bir ekonomik yapıya sahiptir. Zengin bir yazar kadrosu bulunan gazete toplumsal eğitim, basın özgürlüğü ve örgütlenme konularında duyarlı ve aktiftir. Niteliksel tarihsel tasarım karakterini taşıyan çalışmada II. Meşrutiyet'in ilk yılındaki sayıları ışığında öncelikle Tanin'in çıkış öyküsü ile birlikte biçimsel ve ekonomik yapısı incelenmekte; sonrasında ise gazetecilik anlayışı üzerinde durularak yayın politikası değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: II. Meşrutiyet, İttihat ve Terakki, Hüseyin Cahit Yalçın, Tanin, Siyaset

TANİN IN THE FIRST YEAR OF SECOND CONSTITUTIONAL PERIOD

ABSTRACT

The first issue of Tanin was published on 1st August 1908 under the typical atmosphere of 2nd Constitutional Period. Published by a strong editorial team, the newspaper found itself in a period of turmoil and rapidly changing political conflicts. Therefore, it provides a significant example to analyze political and social structure of the era also shaping the newspaper itself, the dimensions of relationship between the press and politics, the opinions aimed to be cultivated within the society, the discussions shaping public opinion and agenda and the professional development of journalism. Despite its alleged impartial stance, its "unshakable partisanship" and "devotion" for the Committee of Union and Progress could be described as the main component of newspaper's publishing policy. Mostly protecting its standards of page layout, Tanin was self-funded except extra-ordinary periods. Equipped with a rich editorial team, the newspaper was conscious and active in terms of social education, press freedom and organization. Characterized with a qualitative historical designation, the study initially describes the rise of Tanin looking at its first issues in the first year of 2nd Constitution while analyzing its formal and financial structure and dealing with its journalistic approach and publishing policy.

Keywords: 2nd Constitutional Period, The Committee of Union and Progress, Hüseyin Cahit Yalçın, Tanin, Politics

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Siyasal tarihimizde 1908-1918 arası dönem, siyasal, sosyal ve ekonomik kültürün yeni oluşumlarını ve önemli başlangıçları temsil etmektedir. Siyasal partiler ortaya çıkmış; iktidar gücünü elde edebilmek için toplumun gönüllü katılımının yaratılması gerekliliği ise kamuoyunun desteğini kazanmayı önemli kılmıştır. Yeni siyasal gelişmelere duyulan ilgi, basının yeşermesi ve gelişimi için de elverişli bir ortam hazırlamıştır. II. Abdülhamit devrinin suskun çevreleri, kendi düşüncelerinin taşıyıcılığını üstlenecek yayın organlarını birbiri ardına faaliyete geçirmişlerdir (Aydın, 2010:554). Öyle ki 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanının ve Anayasanın yürürlüğe konduğunun resmen açıklanması sonrasında ortaya çıkan durum, basın bağlamında "patlama" sözcüğüyle açıklanmaktadır. Öncelikle, İstanbul'daki Türkçe basın temsilcileri bir araya gelip, anayasadaki "basın yasalar çerçevesinde serbesttir" kaydına aykırı olan "gazetelerin baskıya girmeden önce sansüre tabi tutulması" uygulamasını kendi kararları ile yürürlükten kaldırmışlardır. Aynı anda gazete-dergi yayınlamak için hükümetten izin alma kuralı bile bir ölçüde unutulmuştur. Yurt dışındaki bütün muhalifler gibi ülke içindeki düşünürler de akıllarına gelen her konuyu topluma sunmaya başlamışlardır (Koloğlu, 2010:261-262).

Basın alanında oluşan bu dizginsiz atılım, yayın çeşnisi ve fikri atmosfer içinde her türlü yayının baskı öncesi kontrolü, kendiliğinden kalkmış, yayından sonra da suçlar hiçbir cezaya tabi tutulmamıştır. 1907'den beri devam eden bir başkan, 45 üye, 20 adet çeşitli dillerde muayene memuru, gümrük ve postalarda ortak bir sansür müdürü, farklı dillerde 7 muayene memurundan oluşan geniş sansür heyeti varken sansüre ait işler fiilen durmuştur. Sansür işiyle uğraşan Encümen-i Teftiş ve Muayene ile Müellefat Tetkik Heyetleri kaldırılmıştır (Arabacı, 2010:114). Kocabaşoğlu (2010:225), II. Meşrutiyet Dönemi gazeteciliğinin şu özelliklerine de dikkat çekmektedir: "Öncelikle, sanıldığı aksine (en azından İstanbul'da) çok fazla günlük gazete yayınlanmamıştır; ne de yayınlananların pek azı uzun ömürlü olmuştur. Hürriyet'in ilanından sonra yayınlanan gazetelerin en uzun solukluları Tanin, Yeni Tasvir-i Efkâr ve Yeni Gazete'dir. Yine bu dönemde yayınlanan günlük gazetelerden, Hukuk-ı Umumiye, Volkan, Serbestî, Sada-yı Millet, (haftalık) İştirak, Hikmet, Hukuk-ı Beşer, Şehrah, Alemdar, Hak, İfham, Tanzimat ve pek çok başkasının ömrü yıllarla değil de aylarla, hatta günlerle sayılmış yani pek kısa olmuştur. Çoğu siyasi iktidarların hışmına uğradığı için kapatılmış ya da kapanmıştır. İkinci olarak bu dönemin gazeteleri başka hiçbir dönemde olmadığı kadar siyasi saflara ayrılmışlar ya da daha doğru bir ifade ile siyasi parti ya da kuruluşla özdeşleşmişlerdir. Bu durum İstanbul için geçerli olduğu gibi taşra için de geçerlidir ve basını en fazla kontrol eden, kuşkusuz en örgütlü siyasal hareket olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'dir. İttihat ve Terakki için geçerli olan bu durum diğer fırkalar ve cemiyetler için de belirli ölçülerde geçerlidir."

II. Meşrutiyet devri gazeteciliği, tipik özellikleriyle birçok çalışmaya konu olmuştur. Son dönemde artan bu çalışmalar, konuyla ilgili bilgi eksikliğinin giderilmesine önemli katkıda bulunmuştur. Ancak hala dönem gazete ve gazetecilerimiz, özellikle Anadolu illerine ait olanlar, hakkında yeterince bilgimiz yoktur. Özellikle iletişim alanından gelen araştırmacılar konuya fazla ilgi duymamaktadırlar. Kitle iletişim alanında dünyada ve Türkiye'de ortaya çıkan gelişmelerin ilgi çekiciliği, alfabe değişikliğinin geçmişin yazılı kültürüyle ilişkiyi büyük ölçüde ortadan kaldırması, yeterince

araştırılmamış, önemi, özellikleri yeterince bilinmeyen bir alanın çekiciliğinin olmaması gibi nedenler (Alemdar, 2001:262-264) bu ilgisizliği açıklayan temel etkenler olarak belirtilebilir. Bu çalışma sözü edilen gerekçeler ışığında alanındaki bilgi eksikliğinin giderilmesine katkıda bulunmak ve dönemin anlaşılmasını sağlamak amacıyla benzer araştırmaların önemine dikkat çekmek için yapılmaktadır. Çalışma, II. Meşrutiyet'in tipik atmosferi içinde yayına başlayan ve uzun soluklu bir yayın yaşamına sahip olan Tanin'i konu edinmektedir. Niteliksel tarihsel tasarım karakterini taşıyan çalışma, Tanin'in II. Meşrutiyet'in ilk yılındaki sayılarını kapsamaktadır. Bunu, gazetenin çıktığı tarih dikkate alınarak, 19 Temmuz 1324-19 Temmuz 1325 şeklinde ifade etmek mümkündür. Söz konusu dönem gazetenin 1-328 arası sayılarını kapsamaktadır. İncelemeye konu olan dönem aynı zamanda gazetenin yayın hayatının ilk evresine denk düşmektedir¹. Çalışmada öncelikle Tanin'in çıkış öyküsü ile birlikte biçimsel ve ekonomik yapısı incelenmekte; sonrasında ise gazetecilik anlayışı üzerinde durularak yayın politikası değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme gazetenin yayın politikasını belirleyen temel metinler ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın anıları üzerinden yapılmaktadır. Çalışmayla ilgili kaynakları iki grupta toplamak mümkündür. İlk grubu birincil kaynaklar bu bağlamda gazetenin koleksiyonu oluşturmaktadır. İkinci gruba ise II. Meşrutiyet Dönemi'ne ve bu dönemin basınına ilişkin bilgiler sunan basılı incelemeler girmektedir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

II. Meşrutiyet'in ilk günlerinde ve güçlü bir kadronun kontrolünde yayınlanan Tanin, kısa süre içinde kendini çalkantılı ve hızlı gelişen bir sürecin siyasal gelişmelerinin içinde bulmuştur. Bu yönüyle kendisini de şekillendiren siyasal ve toplumsal yapının, basın-siyaset ilişkisinin boyutlarının, kamuoyunda egemen kılınmaya çalışılan düşüncelerin, gündemi meşgul eden tartışmaların tüm bunların yanında gazeteciliğin mesleki gelişiminin incelenebileceği önemli bir örnektir. Bu nedenle incelenmesi, alanına ilişkin eksikliklerin giderilmesine yardım edeceği gibi akademik bilgi birikimine de önemli katkı sağlayacaktır. Tanin'in incelenmesi iki açıdan önem taşımaktadır. Öncelik, iletişim tarihine sağlayacağı yarardadır. II. Meşrutiyet döneminin önde gelen yayın organlarından biri hakkında bilinenler ve buna bağlı olarak gelen yorumlar belirtilen süreç bağlamında zenginleşmiş olacaktır. Tanin, İmparatorluğun son yıllarında meydana gelen gelişmeleri doğru anlamak, topluma ilişkin bilinenleri geliştirmek için de önemlidir. Zira 17. yüzyıldan günümüze

¹ İlk çıkışından İttihat ve Terakki'ye devrine kadar olan süreci Tanin'in yayın hayatının ilk evresi olarak adlandırmak olasıdır. Tanin'in 30 Kanun-ı Sani 1914 tarihli sayısında gazetenin kurucusu ve sahibi Hüseyin Cahit'in Tanin ile ilgisini keserek gazetecilikten çekildiği duyurulmaktadır: "Tanin ve Cahit Bey / Gazetemizin müessisi ve sahibi Hüseyin Cahit Bey kendisince hissettiği lüzuma mebni Tanin ile alakasını keserek gazetecilikten çekilmiştir." Hüseyin Cahit Tanin'den ayrılışını açıklarken gazetenin çıkışından beri "Tanin'e yazılması istenen makale" veya "Tanin'de değinilmesi istenen bir konu üzerine" İttihat ve Terakki adına kendisine hiçbir başvuruda bulunulmadığını belirtir. "Tanin'de ne çıkmışsa" hepsine, kendi isteği ve düşüncesi kaynaklık etmiştir. Fakat Babıâli Baskını ve Mahmut Şevket Paşa Suikastı'ndan sonra Tanin, sergilediği eleştirel tutum nedeniyle Ziya Gökalp ve Kara Kemal'in ziyaretleri aracılığıyla uyarılır ve Hüseyin Cahit'e "yazmasan daha iyi olur" yönünde telkinde bulunulur. Hüseyin Cahit güç durumda kalmıştır. Tanin'i bir haber gazetesine dönüştürerek "siyasal yorumlardan vazgeçmek" "fikir gazeteciliği" ülküsüyle bağdaşmamaktadır. İttihat ve Terakki'ye karşı kalbinde beslediği saygı ve iç yükümlülüğü duygusu, içindeki her çeşit düşünceyi yener. "Arkadaşlarını çalışmalarında rahat ve bağımsız bırakmak için Tanin'i gözden çıkarmaya karar verir" ve "Hüseyin Kâzım'la birlikte, Tanin'i İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne dokuz bin liraya satar" (Yalçın, 2000:282-285).

insanların yaptıklarını öğrenmek için gazeteler önemli bir kaynaktır (Alemdar, 2001:258).

3. BULGULAR VE TARTIŞMA (FINDINGS AND DISCUSSION)

3.1. Tanin'in Çıkışı (The Rise of Tanin)

"Servetifünun'daki kalabalık arasında bir gün pek sevdiğim bir yüz de göründü: Hüseyin Kâzım. Beni bir kıyıya çekti. Konuştuk. Fikret ve kendisiyle birlikte bir günlük gazete çıkarmayı öneriyordu. Fikret, gazetenin adını bile koymuştu: Tanin (...) Fikret ve Kâzım'la birlikte bir gazete çıkararak özgür yaşama atılmak, benim için tatlı bir ülküydü. Hiç düşünmeden olumlu cevabı verdim (...) Gazetemizi çıkaracak bir matbaa aramaya başladık. İstanbul matbaaları gazete çıkarmak isteklerini karşılayabilecek durumda değildiler. O sırada herkeste bir gazete kurmak ve aklından geçeni yayımlamak hastalığı doğmaya başlamıştı (...) Biz Şirket-i Mürettibiye matbaası sahibi Artin Asadoryan matbaasında gazetemizi bastırabilmek olanağını bulduk. 1 Ağustos 1908 Cumartesi günü (19 Temmuz 1324) Tanin'in ilk sayısı yayımlandı" (Yalçın, 2000:44).

Yalçın'ın Siyasal Anılar'da Tanin'in yayın hayatına başlaması ile ilgili anlattıkları gazetenin ilk sayısına şöyle yansımıştır: "Birinci Sene, İlk Numro (Numara), Müessisleri: Hüseyin Kâzım, Tefvik Fikret, Hüseyin Cahit, Mahall-i İdare: Bâb-ı Âli Caddesi'nde Daire-i Mahsusa, Tarih-i Tesisi: 1326-1324, Müdür: Hüseyin Kâzım, Ser Muharrir (Başyazar) Hüseyin Cahit" (Tanin, 19 Temmuz 1324). Gazeteye "Tanin" adı Tefvik Fikret'in teklifi üzerine verilmiştir. Tanin sözlükte "tınlama", "çınlama", "vızlama", "vızılta" gibi anlamlara gelmektedir (Devellioğlu, 2002:1031).

3.2. Tanin'in Biçimsel ve Ekonomik Yapısı (Tanin's Formal and Financial Structure)

Çavdar, Tanin'in biçimsel görünümünün (Bkz. EK-A) Le Monde gazetesini andırdığını belirtmektedir (1983:38). Başlık klişesi sayfanın üst tarafında, kalın iki çizgi arasında yer almakta ve gazetenin kimlik bilgilerini içermektedir. 5. sayısında başlığının fontu değiştirilir. Tanin 4 sayfa olarak çıkmaya başlamış ve 4 sütun halinde düzenlenmiştir. Sayfa ve sütun sayıları ilerleyen sayılarda değişir. Önce 8 sayfa olarak çıkmaya başlar. Sayfa sayısı artınca doğal olarak içerik de zenginleşecektir. Sonrasında gazete tekrar dört sayfa olarak yayınlanmaya başlar fakat sütun sayısı 6'ya çıkarılmıştır. Daha sonra hem sayfa hem de sütun sayısı 6'ya çıkarılır. Gazete sayfa tasarımına ilişkin standardını büyük ölçüde korumuştur. İçeriğin durumuna göre sütunlar ayarlanmakta kimi zaman birleştirilmektedir. Başyazılar "Siyasiyat" (Politika) başlığıyla ilk sayıda yayınlanır. Haber ve başlıklar türlerine göre gruplandırılır ve ayrı başlıklar halinde verilir. Bunlardan bazıları şöyledir:

"Siyasiyat, Açık Sütunlar, Şikâyetlerimiz, Gazeteler, Telgraflar, Şuûn, Neler Bilmeliyiz?, Siyasiyat-ı Hariciye, Haftalık Vakâyi'-i Siyasiye, Mesâil-i Mühimme-i Dâhiliye, Mesâil-i Mühimme-i Hariciye, Tanin'in Tefrikası, Avrupa'nın Müessesat-ı Siyasiyesi, Umûr-ı Mühimme-i Siyasiye, Siyasiyat-ı Mühimme-i Hariciye, Meclis-i Mebusan'da, Zübde-i Vakâyi', Vilâyât, Anadolu'da Tanin, Tanin'in Müstahberât-ı Hususiyesi, Avrupa Matbuatı, Küçük Havadisler, Borsa, İlânlar."

Son sayfa, bazen son iki sayfa reklâma ayrılmıştır. Yazı font ve puntoları, sütunlar, metin boyutu tüm bunlar reklâm sayfasının tasarımında daha esnek davranıldığını göstermektedir. Büyük punto kullanımı, "dikkat çekici olma" yönündeki klasik ilkenin o döneme ait

pratiği olarak yorumlanabilir. EK-B'de yer alan 19 Temmuz 1325 tarihli sayıya ait reklâm sayfası, söylenenleri büyük ölçüde örneklendirmektedir. Teknik ve basımla ilgili sorunlar yayın hayatının ilk aylarında Tanin'in uğraştığı önemli sorunların başında gelir. Bu durum okuyucular tarafından da izlenmekte, gazeteye bu konuda sorular yöneltilmektedir. Bu sorular genelde gazetenin boyutları ve sayfa sayısına ilişkindir. Gazete bu sorunu çözmek için "makine", "hurufat", "kâğıt" gibi gerekli malzemelerin hemen sipariş edildiğini duyurur, Meclis-i Mebusan'ın açılışına kadar gazetenin genişletileceğini bildirir (23 Temmuz 1324) ve belirli aralıklarla gelişmelerden okuyucularını haberdar eder:

"Gazetemizin kıt'aca küçüklüğü, hurufatça bozukluğu ile beraber karilerimizden gördüğü iltifat ve teveccühe karşı her gün mahcup oluyorduk. Gerçi lüzumu olan makine ve hurufat derhal ısmarlanmış idiyse de makinenin Avrupa'dan vürûdu daha epeyce bir zamana muhtaç olduğundan şimdilik imkân derecesinde ikmâl-i nevâkısâ çalıştık. Tanin yakında yeni harflerle ve şimdiki büyüklükte 8 sayfa olarak intişar edecek, şimdiki hacim ve tertibinin istiâb edemediği havadis-i dâhiliye, hariciye vesaireyi hâvî bulunacaktır" (13 Ağustos 1324).

Tanin, gazetenin 8 sayfa olarak çıkacağı yönündeki duyurusunu ileriki sayılarda tekrarlamaya devam etmiştir (24 Ağustos 1324). Yaşanan gecikmelere II. Meşrutiyet öncesine atfen baskı teknolojilerindeki yetersizlikleri gerekçe gösterir. Her şeyden mahrum olan ülke doğal olarak "hürriyet zamanının" gerekliliklerine kifayet edecek bir baskı teknolojisinden de mahrumdur. Temini ise zaman alacaktır. Ancak Tanin daha fazla beklemez ve içeriğini özellikle haber ve tefrika açısından zenginleştirmek amacıyla Eylül'ün ilk haftası içinde 8 sayfa olarak yayınlanmaya başlar. Bir taraftan da yazı kadrosunu genişletmektedir (1 Eylül 1324).

Tanin'in çıktığı dönemde matbaası yoktur. İlk sayısı, "Şirket-i Mürettibiye matbaası sahibi Artin Asadoryan matbaasında" basılmıştır (Yalçın, 2000: 44). Yayın yaşamını değişik matbaalarda basılarak sürdürmeye çalışır. Gazetede yer alan ve Tanin'in matbaa tedarik edinceye kadar basım yerine ilişkin olan bilgiler şunlardır: Matbaa-i Amire, Hanımlara Mahsus Gazete Matbaası, Sabah Matbaası, Selanik Matbaası, Millet Matbaası, Merkez Matbaası. 90. sayısından anlaşıldığına göre gazetenin baskı malzemelerini tedarik etme yönündeki girişimleri geç de olsa sonuç verir. Avrupa'ya sipariş ettiği takımların gelişi üzerine yeni harfleriyle ve büyük kıtada 4 sayfa olarak yayınlanmaya başlar. Yakında baskı makinesi de gelecek böylelikle dizgi ve baskı hususunda o güne kadarki eksiklikler tamamıyla giderilmiş olacaktır.

Hüseyin Cahit'in anlattığına göre Tanin'in finansmanı Hüseyin Kâzım tarafından sağlanmıştır: "Tanin'in arsasını Kâzım satın aldı. Tapu senedini üçümüzün namına çıkarttı. Tanin'in binasını Kâzım yaptırdı. Bina üçümüzün oldu. Tanin'in makinelerini hepimizin hesabına Kâzım getirtti. Kâzım bej ketenden üç gömleği diktirmişti. Bu bizim için bir iş üniforması oldu" (1934:12). 31 Mart Olayı gazetenin ekonomik açıdan zor günler geçirmesine neden olur. Binası harabe olmuş, harfleri yağma edilmiş, kasaları kırılmış, makineleri parçalanmıştır. Üstelik Hüseyin Kâzım'ın ekonomik durumu da parlak değildir. Postada toplanmış olan 27 lira abone parası ile yeni bir başlangıç yapılmış, "hurufat" veresiye temin edilerek gazetenin basım işi başka bir matbaada gerçekleştirilmiştir (1934:12). Böylelikle yeniden yayınlanmaya başlanan Tanin, "kendi satışıyla bütün zararlarını karşılamış, üstelik sonunda rotatif bir makine almayı başardığı gibi, matbaa binasını da genişletmiştir" (Yalçın, 2000:189).

Bu satırlara göre -olağanüstü süreçler dışında- kendi kendine yeten bir ekonomik yapıya² sahip olan Tanin'in temel gelir kaynaklarını satış gelirleri ile reklâm ve ilân yayınlarından elde edilen kazanç oluşturmaktadır. İlk sayısında yer alan bilgilere göre gazetenin satış ücreti 10 paradır. Yine ilk sayıda yer alan bilgilere göre taşra için bir senelik abone bedeli posta ücretiyle beraber 180 kuruştur.

"Tanin Anonim Şirketi-20.000 Lira Sermaye İle" başlıklı bir duyurudan anlaşıldığı üzere Tanin'in "bir Osmanlı şirketi halinde" yönetilmesine karar verilmiştir. Böylelikle faaliyet alanı genişleyecek, Tanin Fransızca ve muhtemelen Arapça olarak da yayınlanacaktır. Ayrıca matbaanın her türlü kitap ve dergi basabilir bir düzeye getirilmesi amaçlanmaktadır. "Tanin gazeteleri her gün efkâr-ı meşrûta ve hürriyetperverânenin neşr ve tamimi vazifesini ifa etmekle beraber memleketin muhtaç olduğu asâr-ı ilmiye ve fenniye de tercüme ve telifi mukaddes vatanımıza karşı ifa edilecek vazifelerin en mühimlerindenidir." Tüm bunlar yirmi bin lira sermaye ile "Tanin Anonim Şirketi" adı altında bir Osmanlı anonim şirketi kurmanın gerekçeleri olarak karşımıza çıkar. Şirket her biri beşer liralık dört bin hisseden oluşacaktır. Başlangıçta her bir hissenin yalnız yarı bedeli talep olunacaktır. Hisse sahiplerine yüzde beş faiz ile beraber ayrıca kâr payı verilecektir. Tanin'in yayın politikası ise asla değişmeyecektir. Çünkü şirketin idare meclisi şirketin yalnız malî boyutu ile meşgul olacak yayın politikasını belirleme yetkisi başyazara ait olacaktır (17 Mayıs 1325). "Tanin Anonim Şirketi-20.000 Lira Sermaye İle" başlıklı bu duyuru yeterli talebi oluşturmak için gazetenin Mayıs ve Haziran sayılarında tekrar tekrar yayınlanır. Bu yöndeki mesaj İttihat ve Terakki ile irtibatlı taşra gazetelerinde "vatana hizmet" vurgusuyla yeniden üretilmiştir (Hakem, 23 Mayıs 1325).

3.3. Gazetecilik Mesleği Açısından Tanin

(Tanin in terms of Journalism as a Profession)

Tanin'in ilk sayısında yer alan bilgilere göre kurucuları Hüseyin Kâzım, Tevfik Fikret ve Hüseyin Cahit'tir. Hüseyin Kâzım müdürlük görevini yürütmekte, Hüseyin Cahit ise başyazarlık yapmaktadır (Tanin, 19 Temmuz 1324). Kurucu kadro arasında yer alan isimlerden Tanin'den ilk ayrılan Tevfik Fikret olmuştur. Rıza Tevfik (Bölükbaşı)'in anlattığına göre Tanin, "Fikret'in arzu ettiği şekilde Meşrutiyet rejiminin gazetesi ve hak ve özgürlük savunucusu olacağına pek çabuk tefessüh eden (bozulan) İttihat komitesinin aleti olunca Fikret fena halde ümitsizliğe kapılır arkadaşlarıyla bozuşur. Kendisine gönderilen Tanin nüshasının başına "Lâin" (lanetlenmiş) yazarak nüshayı iade eder ve matbaadan çıkar gider. Artık İttihat ve Terakki'nin resmî vasıta-i tebliği (yayın organı) olan Tanin'i Hüseyin Cahit idare etmekte; mali idaresine ise Hüseyin Kâzım bakmaktadır. Gazeteden bu düşüncelerle ve kesin bir kararla ayrılan Fikret, kendisine hissesine karşılık takdim edilen parayı da nefretle iade eder (2005:24). Rıza Nur da benzer değerlendirmelerde bulunur. Hüseyin Cahit "İttihatçıların taşkın, müteceviz bir gayretkeşi suretinde yazılar yazmaya" başlayınca Tevfik Fikret bu duruma tepki göstererek gazeteden ayrılmıştır (1992:267).

² Hüseyin Cahit'in anlattıkları gazetenin İttihat ve Terakki'ye satıldığı dönemdeki ekonomik durumu hakkında fikir verici niteliktedir: "Hüseyin Kâzım'la birlikte *Tanin*'i İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne dokuz bin liraya sattık. *Tanin*'in arsası ve yapısı için üç bin lira gitmişti. Sonra bir de kitap bölümü kurmuş, geliştirmiş, ayrıca kitap basmaya yarayan iki makine getirtmiştik. *Tanin* için de reaksiyon makinesine ek olarak bütün ayrıntılarıyla rotatif bir makine almıştık. *Tanin*, ayda iki yüz lira net kazanç sağlıyordu..." (2000:285).

Celal Bayar ise farklı bir arka plana işaret etmektedir. Ona göre Tefvik Fikret'in Galatasaray Sultânîsi (Lisesi) Müdürü olduğu dönemde bakanlıkla aralarında çıkan ve istifa ile sonuçlanan anlaşmazlıkta Hüseyin Cahit tarafsız kalmış ve Tanin aracılığı ile Milli Eğitim Bakanı'na yüklenmemiştir. Bu durum Tefvik Fikret'in incinmesine neden olmuştur. Bunun üzerine İttihat ve Terakki'ye karşı eleştirel bir tutum içine giren Tefvik Fikret'le Hüseyin Cahit arasında sert mektuplaşmalar olur. Tefvik Fikret 10 Aralık 1910 tarihli mektubunda ağır eleştiriler yönelttiği Hüseyin Cahit'in arkasındaki İttihat ve Terakki desteğine dikkat çeker (1997:141-146). Hüseyin Cahit, Tefvik Fikret'in tutumuna ilk bakışta bir anlam verememekte, Galatasaray Lisesi olayında Tanin'in tutumunu gevşek bulmasından Maliye memurlarının vergi toplamak için Rumelihisarı'nda bir evin eşyasını haczetmesinin sorumluluğunu rejime ve Tanin'e yüklemesine kadar bir takım nedenler ileri sürmektedir (2002:187-191).

Tefvik Fikret önemli bir isim ve kalemdir ama ayrılışı Tanin'i pek sarsmaz çünkü gazetenin zengin bir yazar kadrosu bulunmaktadır. Hüseyin Cahit, Babanzade İsmail Hakkı, Falih Rıfkı, Aka Gündüz, Fazıl Ahmet, Asım, Ahmet Şerif, Hakkı Tarık, bir ara yazı işleri müdürü de olan Muhittin (Birgen), İsmail Müstak, Mehmet Ali Tefvik gibi onlarca isim sayılabilir (Arabacı, 2010:120). Bunlara gazete koleksiyonundan edinilen bilgilere göre şu isimleri de eklemek mümkündür: Halide Salih, Cenap Şehabettin, Keçecizade İzzet Fuat, İzzet Melih, Köprülüzade Mehmet Fuat, Dr. Süleyman Numan, Müfide Ferit, Uşakizade Halit Ziya, Hüseyin Kâzım, Salih Zeki Bey, Asaf Bahar, Ahmet Haşim, İsmail Rıfkı, Ahmed Selahaddin, Mustafa Nuri, Mehmet Cavit, Sefer.

Sözü edilen kadro Tanin'in gazetecilik anlayışına dair nasıl bir çerçeve oluşturmaktadır? Bu soru gazetenin yayın hayatının ilk aylarına ilişkin olarak "eğitmen" kavramının yardımıyla yanıtlanabilir. İlk sayılarından itibaren gazetede "Neler Bilmeliyiz?/Öğretmiyoruz, Öğreniyoruz" başlığıyla toplum tarafından bilinip-anlaşılmasında yarar görülen konulara ilişkin metinler yer almıştır. Hangi konuların bilinmesinde-anlaşılmasında yarar görüldüğü ise aşağıdaki listeden açıkça anlaşılacaktır:

"Hak, Adalet, Kanun"	Sayı:5
"Hukuk-i Tabîyye"	Sayı:6
"Kanun-ı Tekâmül"	Sayı:7
"Hakk-ı Hâkimiyet"	Sayı:14
"Meclis-i Mebusan'da Azaların Miktarı"	Sayı:16
"Meclis-i Mebusan Azalarının Tecdidı"	Sayı:17
"Meclis-i Â'yân'a Lüzum Var mı?"	Sayı:19
"Meclis-i Â'yân'ı Nasıl Teşkil Etmeli?"	Sayı:20
"Devlet Nedir? Gayesi Nedir?"	Sayı:22
"Hakk-ı İhtilâl"	Sayı:23
"Re'ylere Mestur mu Yoksa Açık mı Olmalı?"	Sayı:36
"İntihâbda İki Derece"	Sayı:38
"Zaruri Olan Hürriyetler"	Sayı:42
"Hürriyet-i Matbuat"	Sayı:43
"İntihâbata Müdahale"	Sayı:57
"Gaye-i Devlet"	Sayı:92

Gazetenin 43. sayısında ele alıp değerlendirildiği konulardan biri olan "Hürriyet-i Matbuat/Basın Özgürlüğü" Tanin'in gazetecilik anlayışının belirlenmesine yönelik girişime katkı sunacak ikinci bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Tanin'in basın özgürlüğü yaklaşımına dair önemli bilgiler içeren metinden aşağıdaki kesitin aktarılmasında yarar görülmüştür.

"Hürriyet-i matbuat idare-i meşrutiyetin tesisiyle efrad-ı millete intikal eden hakk-ı hâkimiyetin mütemmim-i zarurisidir. Efrad-ı milletin her şeyden haberdar olması lazımdır. Çünkü ancak bu sayede vâkıfane beyan-ı rey ve mütalaa edebilir. Hürriyet-i matbuat sayesinde sūiistimâller meydana konur. Memûrîn-i hükümetin harekâtı nazar-ı teftiş altında tutulur. Hürriyet-i matbuat mevcut olmayan memleketlerdeki ihtilas ve irtişayı, irtikâp ve sūiistimâlâtı göz önüne getirmek hürriyet-i matbuatın faydasını takdir için kâfidir (...) Efkâr-ı umumiyeyi teşkil eden, intihâbatı hazırlayan gazetedir. Bunun içindir ki matbuata "dördüncü kuvvet" namını bi-hakkın vermişlerdir. Hürriyet-i matbuatın zararından korkmamalıdır. Bir gazete haksız tarizat-ı şedideye kalkacak olursa tesir ve nüfuzunu kaybeder. Gazeteler pek çoğalırsa her birinin kuvveti o nispette azalır (...)"

Söz konusu makalenin yayınlandığı sayıda (Tanin, 30 Ağustos 1324) ayrıca Hüseyin Cahit'in "Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye"³ başlıklı bir başyazısı yayınlanmıştır. Hüseyin Cahit yazısında Cemiyetin kuruluş gerekçelerini tüzüğe yansıtılan esaslardan geçerek ayrıntılı bir biçimde açıklamaktadır. Bunların başında, basın özgürlüğünün sınırsız bir özgürlük olarak algılanmasının doğuracağı sakıncaların, genel ahlaka aykırı bir şekilde kişilik haklarına saldırıda bulunulmasının önlenmesi gelmektedir. Zira "Serbestî-i Matbuat" başlıklı yazısında belirttiği üzere Heyet-i Vükelâ üyelerinin bile "ta'riz-i matbuata uğramak endişesiyle" görevlerini yapamaz hale gelmesi, Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye'nin geçici yönetimini, kabinenin oluşum sürecinde Heyet-i Vükelâya karşı güvence vermek zorunda bırakmıştır: "Vükelâdan birinin ahvâl-i maziyesi hakkında ta'rizata kıyam edilmeyerek sırf icraat-ı hazıralarına atf-ı nazar-ı ehemmiyet edilmesi ve bu icraatta menafi-i memlekete mugayir bir nokta görülürse tenkit olunmasını ekseriyet-i ârâ ile karargîr olmuştur" (Tanin, 20 Ağustos 1324). Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye, gazetelerin birinde bu yolda bir yayın yapıldığında adeta gayr-ı resmi bir mahkeme işlevi görecektir. Yalçın'a göre Cemiyetin yürütmesi gereken bu çalışmayı kanundan beklemek hatadır. Cemiyet, genel ahlaka verdiği önem kadar, siyasi ve sosyal içerikli yayınları da göz önünde bulunduracaktır. Birbirlerine gittikçe ısındırılmaya muhtaç olan Osmanlı unsurları arasında kin ve nefret yaratacak yayınlar, yabancı devletlerinden birini küçük düşürücü makaleler bunların başında gelmektedir. Bu durumda bir takım gazetelerin "muzır neşriyatının" önu alınmış olacaktır. Çünkü Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye'nin, "adem-i tasvip" (onaylamama) ve "adem-i iştirak" (katılmama) yönündeki kararı gazetelerin bu tür yayınlarını etkisiz kılacaktır. Osmanlı basınıni içerde ve dışarıda şeref ve haysiyetini muhafaza etmeyi düşünen Cemiyet, takip edeceği programa basın suçlarının yargılmasında "heyet-i adûl" usulünün uygulamaya konmasını ve Cemiyet İdare Meclisi'nin "heyet-i adûl" olmasını temin etmeye çalışmayı da almıştır. "Heyet-i adûl" bir fiilin suç sayılıp sayılmayacağına karar vermektedir. Basın aracılığıyla yapıldığı iddia edilen fiilin suç

³ Basın tarihimizdeki ilk basın meslek kuruluşu girişimi olan Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye'nin temeli, basının yalnızca yeni gazete ve dergilerle değil alışılmamış bir görüş ve yazar çeşitliliğiyle karşılaştığı bir dönemde atılmıştır. Yeni dönemin ilk günlerinde atılan bu adım, ani değişimin yarattığı ruh halini ve oluşturduğu baskıyı karakterize eder. Cemiyet, hem gazetecilerin mesleklerini icra ederken uymaları gereken kuralları belirlemesi hem de basın özgürlüğünü korurken bu özgürlüklerden kaynaklanabilecek olumsuz sonuçları gidermeyi amaçlayan bir tür özdenetim sistemi getirmesi açısından önemli bir girişimdir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Aydın, H. (2010). "Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye: Kuruluşu ve Basında Tartışmalar", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:27.

teşkil edip etmediğini en iyi basın mensupları karar verecektir. Cemiyet, basın suçlarının yargılanmasında bir bilirkişi vazifesini görerek mahkemelerin işini kolaylaştırmayı görev saymıştır (Tanin, 30 Ağustos 1324; geniş bilgi için ayrıca bkz: Aydın, 2010:553-569).

3.4. Tanin'in Yayın Politikası (Tanin's Publishing Policy)

Yayın hayatının ilk evresine denk düşen dönemde Tanin, mevcut literatürde, hem İttihat ve Terakki faktörü öne çıkarılarak hem de görece bağımsız kalabilme çabası vurgulanarak değerlendirilir. Rıza Tevfik (2005:24) Tanin'in çıkış öyküsünü şöyle anlatmaktadır: "Bâb-ı Seraskerî'ye velveleli bir talebe cemaati ile giderken Tevfik Fikret bizimle arabada beraberdi. Avdetle öyle düşündük ki, Fikret'ten, böyle bir zamanda beklenilecek en faydalı hizmet, Meşrutiyet ahkâmını neşir ve müdafaa edecek bir yevmî gazete olsa gerektir. Fikret de tamamen bu kanaatte idi. O zamanlar Küçük Said Paşa sadrazam idi. Fikret usulü dairesinde bu işe teşebbüs etti ve Bâbîâlî'ye gitti, ruhsat aldı ve Hüseyin Cahit Bey'i de muharrir olarak bu işe teşrik etti ve gazeteye Tanin ismini vererek neşretmeye başladı."

Ahmed Bedevi Kuran ise "Hüseyin Cahit Yalçın Bey'e Açık Mektup" adıyla yayınlanan eserinde (t.y.:5-6) gazete yayınının arka planına dair farklı bilgiler vermekte, İttihat ve Terakki faktörünü öne çıkarmaktadır: "Meşrutiyet'in ilânından kısa bir müddet sonra vaktiyle zat-ı edibanelerini Cemiyet'e ithale muvaffak olamayan ve bilâhare, Talât Paşa'nın vefatı münasebetiyle, bu keyfiyeti yazdığı üç makale ile umumî efkâra sunan İttihat ve Terakki mensuplarından Mithat Şükrü Bey, her ne bir fikre mübteni ise, yine yakanızı bırakmamış ve bir matbaa vaadi mukabilinde sizin Cemiyet'e iştirakiniz teklifini yenilemiş ve zat-ı âlîleri, yeni bir hataya düşmemek için, bu daveti büyük bir iştihak ve hahişle kabulde tereddüt göstermemiştiniz. Zira Jön Türklere karşı izhar edilen sempatilerin, nümayişlerin ruhunuzda yarattığı ihtiraslı tesirler henüz düşüncelerinize hâkimdi. Ve bu vesile ile emelinize ermek, ruhunuzu tatmin etmek imkânları doğacaktı. Nitekim İttihat ve Terakki Cemiyeti namına mebus namzedi ve mebusluk bu yoldaki arzusunun ilk mükâfatı olmuştur. Mithat Şükrü Bey'in size devrettiği matbaada Tanin gazetesinin neşrine başladığınız halde matbuat âleminde henüz matlûp veçhile gazelseralık edemiyordunuz (...)"

Asım Us Tanin'in "İttihat ve Terakki hükümetlerini tutmakla beraber hiçbir zaman İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin genel merkezini tamamiyle memnun edemediğini" söylemektedir. "Çünkü Hüseyin Cahit Yalçın daima gazetesinde sadece kendi düşüncelerini yazmış, doğru veya yanlış kendi görüşüne göre memleket işlerini tenkit etmekten geri durmamıştır. Bundan dolayı zaman zaman kendisi ile İttihat ve Terakki yöneticileri arasında çekişmeler olmaktadır" (1964:14).

İttihat ve Terakki'nin Genel Sekreteri Mithat Şükrü Bleda'nın, Hüseyin Cahit'in Cemiyet'e girişine dair anlattıkları Tanin-İttihat ve Terakki ilişkisine yönelik ilk ağızdan önemli bilgiler içermektedir: "Seçimlerin yapılacağı sıralarda idik (...). Bir toplantıda Hüseyin Cahit'i İstanbul'dan milletvekili adayı olarak göstermek kararına varmıştık. Cahit'e bu teklifi benim yapmam öne sürüldü. Bir akşamüstü Aksaray'daki evine gittim (...). Ziyaretimin sebebini şöyle izah ettim: 'Ben Cemiyet tarafından geliyorum. Sizi İstanbul'dan milletvekili adayı göstermeye karar verdik. Fakat bunun için önce Cemiyet'e üye olmanız gerekiyor. Bunu kabul ediyor musunuz?' Hüseyin Cahit bir süre düşündükten sonra ağır ağır şöyle konuştu: 'İttihat ve Terakki Cemiyeti, vatani kurtarmış bir örgüttür. Bu Cemiyet'e karşı kalbimde minnettarlık hisleri doludur. Fakat içimde yalnız yaşamak isteyen ve hiçbir kayda tahammülü olmayan isyanlar mevcuttur (...). Bugün Cemiyet'e

girmekte gecikmiş sayılıyım. Abdülhamid zamanında tehlike varken Cemiyet'e girip vatani kurtarmak için uğraşmakta bir şeref vardı. Fakat bugün yalnız Cemiyet'e aza olmakla övünmek bilmem ne dereceye kadar doğru olur... Ben müstakil kalmak isterim ve zannedirim ki müstakil bir muharrir olarak Cemiyet'in lehine yazacağım makalelerin efkâr-ı umumiye üzerinde etkisi Cemiyet'e mensup bir gazetecinin yazılarından daha kuvvetli olacağı muhakkaktır' (Bleda, 1979:44-47). Hüseyin Cahit bu konuşmanın yapıldığı günün ertesinde Cemiyet'in Genel Merkezine gelerek kaydını yaptırmış ve Cemiyet'e üye olmuştur (Bleda, 1979:47).

Rıza Nur, gazetenin çıkışına ilişkin olarak "Meşrutiyet'in ilanından bir-iki hafta sonra Tevfik Fikret, Hüseyin Kâzım ve Hüseyin Cahit 'Tanin' adında bir gazete çıkardılar. Cahit, İttihatçıların taşkın, mütecaviz bir gayretkeşi suretinde yazılar yazmaya başladı" demek suretiyle Tanin başyazarını partizan bir tavır içinde değerlendirmektedir (1992:267). Celal Bayar ise İttihat ve Terakki adından söz etmemekle beraber Tanin'in "Meşrutiyet idaresinin en kuvvetli müdafii, inkılâpçıların sözcüsü olarak değerlendirildiğini ve gazeteyi çıkaranağın adeta yeni rejimin sembolü sayıldıklarını" belirtmektedir (1997:141).

Hüseyin Cahit Yalçın ise, Tanin'in İttihat ve Terakki'ye devrolunmadan önce tarafsız kalmaya özen gösterdiğini vurgulamaktadır: "Fikret ve Kâzım sanırım Meşrutiyet'ten önce İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmişlerdi. Kâzım, Cemiyet'in gazetesi çıkıncaya kadar, duyurularını Tanin'le yapacağını söyledi. İçimde parlayan özgürlük aşkı o kadar coşkundu ki İttihat ve Terakki ile olsa bile bir bağıntıdan hoşlanmıyordum. 'Kimsenin gazetesi olmayacağız, kendi kendimizin gazetesi kalacağız!' diye karşı koydum. Aslında Kâzım'ın önerisi de Tanin'i, Cemiyet'in organı yapmak değildi. Onun için, Tanin tam bir bağımsızlık içinde, yalnız bizim, daha doğrusu benim düşüncelerimi yansıtıyordu" (Yalçın, 2002:188).

Tanin'in ilk sayısında yer alan duyuru bu diyalogun sonuçları konusunda fikir üretmeye yardımcı olabilir: "Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti/İhtar: Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti'nin mürevvic-i efkârı olmak üzere 'Şura-yı Ümmet' namıyla derdest-i intişar bulunan gazete neşredilinceye kadar Cemiyet'in tebligatı gazetemiz vasıtasıyla vukua gelecektir. Gazetemizle neşredilmeyen tebligat Cemiyet'in değildir" (19 Temmuz 1324).

"Tanin'in bağımsız bir gazete olarak çıktığını ve kendi elinde sonuna kadar da öyle kaldığını" belirten Yalçın (2000:44) İttihat ve Terakki'nin tavrını ve kendi politikasını yansıtan bilgiler de vermektedir. Bu bilgiler, yayın hayatının ilk evresine denk düşen dönemde gazetenin yayın politikasını belirleyen temel faktöre ait fotoğrafın netleşmesi bakımından önemlidir: "İttihat ve Terakki hiçbir zaman gazeteye (Tanin) tesir etmek istemedi. Ben her zaman müdafaa ettiğim fikir ve kanaatte müstakildim. Hatta Balkan Harbinden sonra İttihatçılarla prensip ve kanaatlerim bir olduğu halde tenkide başlamıştım. Şâyân-ı tenkit gördüğüm noktalar akîdeler ve mefkûreler değil bazı idari icraat idi. Siyasi hayatımda herhangi hükümet olursa olsun kanaat ve vicdanıma muhalif olan hareketleri her zaman tenkit ettim. Bence muvaffakiyetin en büyük âmili, her hakikati her tehlikeyi göze alarak korkmadan söylemektir" (Yalçın, 1924 aktaran, Bengi, 2000:46). Yalçın'ın bu ifadeleri önemli olmakla birlikte Tanin ile İttihat ve Terakki arasındaki güçlü ilişkinin varlığını sorgulayacak nitelikte değildir. Kendisince de ifade edildiği gibi eleştirmeye değer bulduğu şeyler düşünce ya da dünya görüşü ile ilgili değildir, bazı idari işlemlere yöneliktir.

Bu bağlamda Tanin-İttihat ve Terakki ilişkisine yönelik fotoğrafı netleştiren önemli bir ayrıntı da Balkan Harbi sırasında gazetenin başyazarıyla ilgilenmek durumunda kalan Falih Rıfkı (Atay)'nın ilk başyazı serüvenidir: "Bir akşam ikinci başyazarımız İsmail Hakkı Bey bana bir yazı bıraktı: -Nazırlar heyetinde Edirne yürüyüşüne karar verecekler. Makalem ona göre yazılmıştır. Ama toplantı bittikten sonra Talât Bey'e telefonla sorarsın. Karar vermişlerse (vermemişlerse?) kendi sana başka bir konu verir, onu başyazı yaparsın, dedi. Telefon ettim. O gece karar verememişler. Talât Bey: -Bana gel de bir şey düşünürüz, dedi. İttihatçıların liderini ilk defa yakından görecektim. Zeytindağı'nda anlattığım gibi Ayasofya yolundaki ahşap evine gittim. Beyaz geceliği ile kapının yanındaki odaya indi. Tam bir halk adamı idi. Geceki bu konuşmadan benim "Tanin'deki ilk başyazım çıktı. Adı "Vaziyet-i Hâzıra"... "...Muhtelif mahafilde Osmanlı ordusunun hareketine bazı devletlerce müdahale edileceği söylenmektedir" diye başlamışız. Ortasında: "Orduyu Osmanî'nin hareketine Rusya'nın da muhalefet edeceğinden bahsedilmektedir" diyerek daha fazla ona sığınıyoruz ve Anadolu demiryolları meselesine de dokunmuşuz (...)" (Atay, 2000:51-52).

Tarafsızlık vurgusuna rağmen Tanin'i öncelikle Meşrutiyet ve sonrasında İttihat ve Terakki ile özdeşleştiren yaygın kanaat, anılarında yer alan bilgilere göre Hüseyin Cahit'in kendisi tarafından da kabul edilmektedir: "Tanin'in Cemiyet'in gazetesi olduğu üzerine ilk günden bir kanı doğdu. Tanin'in İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne hiç sarsılmayan yandaşlığı ve içten bağlılığı bu kanıyı gittikçe kuvvetlendirdi" (2000:45).

Hüseyin Cahit'in "İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne hiç sarsılmayan yandaşlık" ve "içten bağlılık" ifadesi Tanin'in yayın politikasını belirleyen temel ilke olarak değerlendirilebilir. Olan-bitenin bu prensip ışığında yapılandırılarak nasıl sunulduğu ya da yayın politikasıyla nasıl örtüştürüldüğü diğer içerik türleri yanında kuşkusuz en iyi bir şekilde Hüseyin Cahit tarafından yazılan başyazılardan anlaşılmaktadır. Bu konudaki ilk örnek "Bir Korkulu Rüya" (Tanin, 8 Ağustos 1324) başlığıyla çıkan başyazıdır. Hüseyin Cahit düşüncelerini bir rüya üzerinden kurgulayarak dile getirir: "Dün gece korkulu bir rüya gördüm... Sabahleyin vapurdan köprüye çıkıyordum. Her zaman yolu kapayacak derecede hücum eden müvezzi'lerin seslerini uzaktan işitmeyerek hayrette kaldım. Yolcuların başları üstünden gazeteler uzanmıyor, türlü türlü gazete isimleri işitilmiyordu. Müvezzi'leri de göremedim. İskeledeki kitapçı dükkânına kadar merak ile koştum. 'Gazete?' dedim. 'Yok' cevabını verdiler (...)" . Bu satırlar Meşrutiyet'in ilk günlerine egemen olan atmosferi yansıması bakımından önemlidir. Zira Meşrutiyet ilân edilmiş fakat II. Abdülhamid yani eski idare değişmemiştir. Hüseyin Cahit'in korkulu bir rüya görmesinin nedeni de budur: Eski idarenin geri dönecek olması. "Yaşasın Hürriyet diyeni kesiyorlar! Vatandan bahsedenin kafasını koparıyorlar! Bu korku içinde bile eski arkadaşlarımı düşündüm! 'Eski gazeteciler ne âlemde?' dedim. 'Sorma' cevabını verdi. Boşboğazın boşazına kurşun akıttılar. Gevezenin dilini kestiler... 'Ya ötekiler, ötekiler?' (...) 'Hepsi bir meydanda asılı...'". Hüseyin Cahit eski idarenin geri dönmesi halinde yapılacakları tasavvur ederek zihinleri uyanık tutmaya çalışmakta, kurgusunu ise gazete ve gazetecilerin özgürlüğü üzerinden oluşturmaktadır.

Hüseyin Cahit'in Meşrutiyet'in ilk aylarında kaleme aldığı yazılarındaki üslup dönemin hemen hemen tüm yayın organlarıyla benzeşir niteliktedir ve İttihat ve Terakki'ye övgüler doludur: "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti şimdiye kadar idare-i müstebideyi

tahrip ile uğraşmıştı. Bundaki muvaffakiyeti dünyayı hayran bıraktı. Dostu-düşmanı takdir ve tahsine mecbur etti. Fakat bu tahrip memlekette atiyen hak ve adalet üzerine müesses bir idare-i muntazama ve medeniye tesis etmek emeliyle vukua geliyordu. İşte Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti bugün de bize bu (?) istikbali nasıl hazırlayacağını gösteriyor (...)." "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Siyasi Programı" başlıklı makaleye ait (Tanin, 11 Eylül 1324) bu satırların bir diğer önemi de Cemiyet'in siyasi programını takdim etmesinden kaynaklanmaktadır. Döneme ait birçok gazetede rastlanır bir şekilde düz ve yalın bir övgünün yanı sıra makalede, Kanun-ı Esasi'nin aksayan yönleri ve bu çerçevede, Meclis-i Ayan ve Mebusan'a bir de seçim kanununa ait eksiklikler ele alınmaktadır ve Cemiyet'in siyasi programının içerdiği yenilikler açıklanmaktadır. Programın taşraya, maarife, iktisada ilişkin yönleri ise ayrıca ele alınacaktır.

Hüseyin Cahit ve Tanin, Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhaki gibi Meşrutiyetçilere hayal kırıklığı yaşatan ve "düzenin bu zayıf durumundan yararlanmak" isteyenler için fırsat oluşturan bunalım günlerinde kilit rol oynamış, Avusturya mallarına karşı boykot Hüseyin Cahit'in teklifi üzerine yapılmıştır. Boykotu perde arkasından İttihat ve Terakki yönetmektedir. Hatta bir kaynağa göre bu konuda görevli olan Dr. Rıza Tevfik'tir (Akşin, 2006:138-139). Hüseyin Cahit, 26 Eylül 1324 tarihli Tanin'de "Avusturya Emtiasını Almayınız!" başlıklı bir yazı yazmış ve halkı bu ülkenin mallarına karşı boykota çağırmıştır. Temel endişelerinden biri de olanların "istibdat idaresi"nin geri gelmesi bakımından imkân olarak değerlendirilmesidir: "Osmanlıların sükûn içinde çalışmaya muhtaç oldukları şu sırada adi, murdar bir hırs ile Bosna Hersek üzerine saldıran Avusturya'nın çürük metalarını almayınız! (...) Osmanlılar hükümet ve idarelerini adalet ve hakkaniyet esaslarına bina etmek için çalışırlarken dâhili bir kargaşalık, harici bir harp çıkarmak, istibdadın iadesini temin etmek fikriyle hakkı, insaniyeti, ahdi ayaklar altına alan Avusturya'nın murdar metalarını almayınız!".

31 Mart Olayı tüm ülkeyi etkilediği gibi Tanin'in yayın yaşamını da etkilemiştir. Hüseyin Cahit "31 Mart" sonrasında İstanbul'dan ayrılmış, gazetenin yayını da durmuştur. Olaylar sırasında gazetenin fiziki ve teknik altyapısı yıkıma uğramış gazete bir süre yayınlanamamıştır. Hüseyin Cahit ise İstanbul'dan ayrıldıktan sonra Selanik'e geçmiştir. Kendisinden bir süre sonra oraya gelen Babanzâde İsmail Hakkı'nın girişimiyle 26 Nisan 1909'da Tanin'i tek sayı da olsa Selanik'te yayınlama fırsatı bulmuştur. 31 Mart Olaylarının ardından İttihatçıların hâkimiyeti ele almasıyla İstanbul'a dönen Hüseyin Cahit, 2,5 aylık kesintiden sonra kısa bir hazırlık dönemiyle birlikte 17 Mayıs 1909'da Tanin'i yeniden çıkarmaya başlamıştır (Bengi, 2000:49).

Tanin'in 17 Mayıs 1909 tarihli sayısının ilk sütununda uğranan yıkıma ve bozulan düzene ilişkin "Teşekkür ve İhtar" başlıklı bir açıklama metni yer alır: "Tanin idarehanesi yağma edildiği zaman mevcut defterler yırtıldığı cihetle abonelerle ilanların kaydı mahvolmuştur. Enkaz arasında bulabildiğimiz abone kuşaklarının sahiplerine muntazaman gazetemizi göndermekte devam edeceğiz. Diğer abonelerimize bittabi gazete gönderemeyeceğiz. Bundan dolayı afvlerini rica ederiz. Hangi tarihten hangi tarihe kadar abone olduklarını ve abonenin hitam numrosunu matbaamıza bir mektup ile bildirdikleri takdirde bu gibi abonelerimizin de gazeteleri irsal olunacaktır. Gazetemize ilan vermiş olanların da ellerindeki makbuzlarla müracaat ederek kayıtlarını tecdit etmelerini rica ederiz." Aynı sayıda Hüseyin

Cahit "On Beş Günde" başlığıyla olayı değerlendiren ve "Abdülhamit hiç oldu" tabiriyle de sonuçları bağlamında destanlaştıran bir yazı kaleme almıştır. Başka bir çalışmada daha ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, 31 Mart'ı zor da olsa atlatan Tanin'in yayın yaşamında zorluklar biçim ve nitelik değiştirerek devam edecek, gazete bu süreçte siyasi kapatmalara maruz kalarak, koleksiyonundan elde edilen bilgilere göre yayınını Cenin, Senin, Hak ve Renin gibi yeni isimlerle sürdürmeye çalışacaktır. Bu inişli çıkışlı yayın yaşamının en önemli sonucu ise Tanin'in İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne dokuz bin liraya satılması olacaktır (Yalçın, 2000:282-285).

4. SONUÇ (CONCLUSION)

II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte yeni siyasal gelişmelere duyulan ilgi, basının yeşermesi ve gelişimi için de elverişli bir ortam hazırlamış; Abdülhamit devrinin suskun çevreleri, kendi düşüncelerinin taşıyıcılığını üstlenecek yayın organlarını birbiri ardına faaliyete geçirmişlerdir. Basın alanında ortaya çıkan bu durum genelde "patlama" ya da "çılğınlık" gibi sözcüklerle açıklanmaktadır. Dönem basını için yapılan önemli tespitlerden biri basın-siyaset ilişkisine yönelik çerçeve içine denk düşer. Bu tespit II. Meşrutiyet'in önemli gazetelerinden Tanin için de geçerlidir. Tanin, daha kapsamlı bir incelemeye konu olabilecek yayın hayatıyla, basın tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Güçlü bir kadronun kontrolünde yayınlanan gazete, kısa süre içinde kendini çalkantılı ve hızlı gelişen bir sürecin siyasal gelişmelerinin içinde bulur.

Gazetenin ilk sayısı 1 Ağustos 1908 Cumartesi günü (19 Temmuz 1324) Tanin adıyla yayınlanmıştır. Tanin'e genel ve teknik açıdan bakıldığında öncelikle sayfa tasarımına ilişkin standardını büyük ölçüde koruduğu görülür. Çıktığı dönemde matbaası yoktur; yayın yaşamını değişik matbaalarda basılarak sürdürmeye çalışır. 31 Mart Olayı ekonomik açıdan zor günler geçirmesine neden olur. Olağanüstü süreçler dışında kendi kendine yeten bir ekonomik yapıya sahip olan Tanin'in temel gelir kaynaklarını satış gelirleri ile reklâm ve ilân yayınlarından elde edilen kazanç oluşturmaktadır. İttihat ve Terakki'ye satıldığı dönemde ayda iki yüz lira net kazanç sağlamaktadır. Tanin, zengin bir yazar kadrosuna sahiptir. Bu kadronun Tanin'in gazetecilik anlayışına dair oluşturduğu çerçeve, yayın hayatının ilk aylarına ilişkin olarak "eğitmen" kavramının yardımıyla açıklanabilir. Gazete basın özgürlüğü ve örgütlenme konularında duyarlı ve aktiftir. Yayın hayatının ilk evresine denk düşen dönemde Tanin mevcut literatürde, hem İttihat ve Terakki faktörü öne çıkarılarak hem de görece bağımsız kalabilme çabası vurgulanarak değerlendirilir. Bu iki yöne Hüseyin Cahit'in kendi anlattıklarında güçlü bir vurgu vardır.

Tarafsızlık vurgusuna rağmen Tanin'i İttihat ve Terakki ile özdeşleştiren yaygın kanaat Hüseyin Cahit'in kendisi tarafından da kabul edilmektedir. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne hiç sarsılmayan yandaşlık" ve "içten bağlılık" gazetenin yayın politikasını belirleyen temel ilke olarak değerlendirilebilir. Olan-biten bu prensip ışığında yapılandırılarak sunulmuştur/yayın politikasıyla örtüştürülmüştür: Hüseyin Cahit ve Tanin başlangıçta eski idarenin geri dönmesi halinde yapılacakları tasavvur ederek zihinleri uyanık tutmaya çalışır. Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhakı gibi Meşrutiyetçilere hayal kırıklığı yaşatan ve düzenin bu zayıf durumundan yararlanmak isteyenler için fırsat oluşturan bunalım günlerinde kilit rol oynar. Abdülhamit'in devrilmesini destanlaştırır. 31 Mart'ı zor da olsa atlatan Tanin'in yayın yaşamında zorluklar biçim ve nitelik

değiştirerek devam edecektir ve Tanin, tüm bu nitelikleri, özellikle de siyasetin kuşatıcı etkisinin olumsuz sonuçlarına tanıklık eden yayın serüveniyle, II. Meşrutiyet Dönemi basın-siyaset ilişkisinin gereği gibi değerlendirilebilmesine önemli bir katkı sağlamaktadır.

NOT (NOTICE)

Bu gazetenin ilgili sayıları, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen SBA-09-898 numaralı "II. Meşrutiyet Dönemi Basın Dünyasında Tanin Gazetesi" adlı proje kapsamında temin edilmiştir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Tanin, 19 Temmuz 1324-30 Kanun-ı Sani 1914.
- Hakem, 23 Mayıs 1325.
- Akşin, S., (2006). Jön Türkler ve İttihat ve Terakki. Ankara: İmge Kitabevi.
- Alemdar, K., (2001). İletişim ve Tarih. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Arabacı, C., (2010). "İttihat ve Terakki Basını", İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset içinde (Hakan Aydın Ed.). Konya: Palet Yayını.
- Atay, F.R., (2000). Batış Yılları. İstanbul: Bateş Bayilik Teşkilatı A.Ş.
- Aydın, H., (2010). "Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye: Kuruluşu ve Basında Tartışmalar", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:27, ss:553-569.
- Bayar, C., (1997). Ben De Yazdım- Millî Mücadele'ye Gidiş. C:I, İstanbul: Sabah Kitapçılık.
- Bengi, H., (2000). Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Bleda, M.Ş., (1979). İmparatorluğun Çöküşü. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayını.
- Bölükbaşı, R.T., (2005). Tefvik Fikret. Abdullah Uçman (Haz.), İstanbul: Kitabevi Yayını.
- Devellioğlu, F., (2002). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Çavdar, T., (1983). "Hürriyet'in İlk Aylarında "Tanin"", Bilim ve Sanat, Ağustos-1983, S:32.
- Kocabaşoğlu, U., (2010). "İkinci Meşrutiyet'in Birinci Meşruiyeti: "Matbuat"", İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset içinde (Hakan Aydın Ed.). Konya: Palet Yayını.
- Koloğlu, O., (2010). "II. Meşrutiyet'te Türkçe Dışı Basın", İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset içinde (Hakan Aydın Ed.). Konya: Palet Yayını.
- Kuran, A B., (t.y.). Hüseyin Cahit Yalçın Bey'e Açık Mektup. İstanbul: Türkiye Basımevi.
- Rıza Nur., (1992). Hayat ve Hatıratım I-Rıza Nur Kendini Anlatıyor, Abdurrahman Dilipak (Haz.). İstanbul: İşaret Yayını.
- Us, A., (1964). Gördüklerim Duyduklarım Duygularım. İstanbul: Vakıf Matbaası.
- (Yalçın), H.C., (1934). "Matbuat Hayatı-Hüseyin Kâzım Bey", Fikir Hareketleri, 8 Mart 1934, S: 20.
- Yalçın, H.C., (2000). Siyasal Anılar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayını.

- Yalçın, H.C., (2002). Edebiyat Anıları. Rauf Mutluay (Haz.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

EK-A/Resim 1. Tanin'in İlk Sayısı, 19 Temmuz 1324 (Attachment-A/Image 1. Tanin's First Issue, 19th July 1324)

EK-B/Resim 2. Tanin'in Reklam Sayfasından Bir Örnek, 19 Temmuz 1325 (Attachment-B/Image 2. An Example from Tanin's Ads Page, 19th July 1325)

اشتیاق بیوک فابریقه بی

الیک بیله بیچارخانه بی

تایزین ایش و فریضت

موسم خاصه مسابله
بیات قویالار، تریبل ایشلر.

<p>بوکوزن</p> <p>اعتباراً</p> <p>ه</p> <p>کون</p>	<p>اشتیاق بیوک فابریقه بی</p> <p>الیک بیله بیچارخانه بی</p> <p>تایزین ایش و فریضت</p> <p>موسم خاصه مسابله</p> <p>بیات قویالار، تریبل ایشلر.</p>	<p>اشتیاق بیوک فابریقه بی</p> <p>الیک بیله بیچارخانه بی</p> <p>تایزین ایش و فریضت</p> <p>موسم خاصه مسابله</p> <p>بیات قویالار، تریبل ایشلر.</p>
---	---	---

بازاریان پک قومیایی

بازاریان پک قومیایی

بازاریان پک قومیایی

دوقور اغوشیان

دوقور اغوشیان

دوقور اغوشیان

بارعه

بارعه

بارعه

طغان مئی اکرم

طغان مئی اکرم

طغان مئی اکرم

نونون رقیبه اعلا

نونون رقیبه اعلا

نونون رقیبه اعلا

اکشزده رده، نونون

اکشزده رده، نونون

اکشزده رده، نونون